

Lezingverslag De Slechtvalk

16 december 2010

Jan van Dijk (lid van de Werkgroep Slechtvalk Nederland - WSN) is de spreker deze avond en heeft zoveel interessante informatie dat hij met gemak twee uur weet te vullen. Vanaf 1995 heeft hij prooien verzameld bij zijn werkgever Electrabel in Zwolle.

Jan begint zijn lezing met het tonen van een ketting van zo'n vijf meter lang, gemaakt van kleurringen van geslagen postduiven. Zo'n 25 belangstellenden kijken met de nodige verbazing toe.

De Slechtvalk

De Slechtvalk heeft een krachtig lichaam met lange, spitse vleugels en een relatief korte staart. De bovenzijde is blauwgrijs bij adulte en bruin bij juveniele vogels. De borst is licht met donkere streepjes. De kop is scherp getekend met een duidelijke afgeronde baardstreep op een witte wang. Het vrouwtje is groter dan het mannetje en weegt zo'n 1000 gram. Haar spanwijdte is 110-114 cm, de zijne is 87-100 cm. De vleugelbewegingen van de Slechtvalk zijn wat stijf en niet erg diep, meestal uitgevoerd vanuit de schouder. De andere grote valken – Giervalk, Lannervalk en Sakervalk – hebben een elastischer vleugelslag, meestal met de hand uitgevoerd.

Slechtvalken zijn harde vliegers: 60 km per uur is de kruissnelheid (= economische vliegsnelheid). De maximale snelheid: 320 km per uur (!) in duikvlucht (zie YouTube-filmpjes).

De snavel heeft aan beide kanten een valkantand. Daardoor is deze vogel een snaveldoder. In tegenstelling tot een Havik of Sperwer die klauwdoders zijn. Een Slechtvalk vangt alleen vliegende prooien en bijt deze direct in de nek dood. Vind je een vogel zonder kop, dan is de kans groot dat het om een slachtoffer van de Slechtvalk gaat.

Het neusgat heeft een speciaal dopje om de lucht te breken bij hoge snelheden.

De onderkant van de tenen is zachter dan bij een Havik, met lange scherpe nagels. De combinatie zachte onderkant en scherpe nagels geeft beter grip. De poten van een Havik zijn krachtiger, daarom hoeft de onderkant niet zacht te zijn.

Een Slechtvalk kan ongeveer 15 jaar oud worden.

Rui

De rui vindt plaats tussen april en september, in de broedtijd. Hoe noordelijker een vogel broedt, hoe later hij ruit (soms pas in juni). Arctische vogels ruien nog tot in december.

Als je 's winters in Nederland een vogel ziet met een gat in zijn veren, is het een noordelijke broedvogel. Zie je een gaaf exemplaar vliegen, dan is het er een die in ons land broedt.

In een jaar ruien ze alle veren. Alle valken doen dat. Ter vergelijking: een Buizerd ruit de helft van de veren.

Jacht en prooien

1. kijken en wachten
2. aanvliegen zonder gezien te worden
3. positie innemen
4. jachtvlucht inzetten en snelheid maken (3 + 4 worden herhaald)
5. wegknallen in duikvlucht
6. prooi van onderen pakken (met de klauwen in de zachte duivenborst), mee terugslpen, uithijgen

Een duif weegt gemiddeld 300 gram.

Een Slechtvalk eet voornamelijk postduiven, maar ook graag Spreeuwen (vooral tijdens de slaaptrek); tijdens de najaarstrek worden Houtsnippen, Koperwieken, Kramsvogels en andere lijststers het slachtoffer. Wordt een Slechtvalk aangevallen door een Buizerd, dan moet hij zich verdedigen en raakt hij de prooi vaak kwijt. Als er twee Slechtvalken samen zijn, helpen ze elkaar. De kop van een Spreeuw wordt helemaal uitgegeten, die van een duif niet. Er wordt ook 's nachts gejaagd, bij kunstlicht, bijvoorbeeld op meeuwen (Maasvlakte).

Een Slechtvalk vreet eerst het borstvlies op; een Havik doet dit niet. Overwinteraars jagen op groepen eenden, die ter plekke worden opgegeten (te zwaar om mee weg te vliegen). Braakballen ('gelukskoekjes') kun je napluizen om te kijken wat de vogels gegeten hebben.

Broeden

De balts is in februari, de eileg in de loop van maart. Het nest is een kuiltje in het grind, vier (soms vijf) bruine eieren die om de dag gelegd worden. Man en vrouw broeden evenveel; de vrouw broedt 's nachts en blijft tijdens het broeden wel jagen. Per dag wordt een duif of Spreeuw gepakt. Er is altijd voedsel, dat is tamelijk uniek.

Met nog weinig broedparen kunnen Slechtvalken de beste plekken kiezen. Een vreemde vogel kan de oorzaak zijn van het mislukken van een broedsel. Er breken gevechten uit op leven en dood, niet zelden kost dit slachtoffers.

Na drie weken worden de jongen geringd: oranje en zilver, twee letters en een cijfer. Eerst dons, de veren zijn precies klaar als ze gaan uitvliegen; zouden die eerder komen, dan waren ze al versleten tegen de tijd dat ze uit gaan vliegen.

Na vier weken wordt er flink gewapperd met de nieuwe veren, waarbij een wolk van donsveertjes vrij komt. Jonge vogels hebben een blauwgrijze washuid.

Ouders gooien prooien de lucht in zodat de juvenielen kunnen oefenen. Als ze een prooi niet vangen, is de ouder al bij de prooi voor-

dat deze op de grond terechtkomt.

De eerste dagen na het uitvliegen zijn de jongen kwetsbaar, ze kunnen bijvoorbeeld nog niet landen. Een kleine twee maanden blijven de jongen nog in de buurt van de ouders en 50% overleeft het eerste jaar niet.

Overwinteraars

Onze overwinteraars komen uit Midden-Zweden en uit de toendragebieden. Ze broeden daar op de grond in waterrijke gebieden, met weinig gevaar voor predatie. Vanaf september vliegen ze richting de Vliehors, Noord-Friesland en Groningen, waar je ze ziet op kranen (havens), paaltjes, in kerkrampen. Ze slapen onder en op bruggen en op hoogspanningsmasten. Slechtvalken die hier broeden, verdedigen hun plek met hand en tand. Een overwinteraar zal moeten uitwijken naar een minder goede plek. Vaak keren ze elk jaar naar dezelfde plek terug. Denk aan de Slechtvalken op de Groene Toren in Helpman. Overigens hoeft dit niet per se een paar te zijn, het kan een gelegenheidsduo zijn dat in het voorjaar elk naar het eigen broedgebied terugkeert. Een man en vrouw verdragen elkaar, twee mannen of twee vrouwen niet.

Geschiedenis

Tot 1950 waren er diverse populaties: in Noord-Duitsland een Waddenpopulatie, in Noordoost-Duitsland boombroeders, op Schier en Rottum een populatie van groundbroeders (1920-1940).

Tussen 1950 en 1980 zijn, behalve een kleine groep in Zuid-Duitsland, alle populaties verdwenen. Oorzaak: pesticiden. In Engeland ontdekte men de negatieve invloed van met name DDT op de eileg. De chloorverbinding had invloed op de kalkafzetting, waardoor de eischaal te dun werd. Na deze ontdekking zijn er kweekprojecten opgezet in Schotland, Zweden en Duitsland. In 1975 was er in Nederland weer een broedgeval, op de Veluwe. Vanaf 1980 kwam het herstel langzaam op gang.

Habitat

Broedgevallen in steden en op gebouwen

waren nooit gezien. Dat gebeurde pas vanaf 1990. Toen broedde er een paar op de koeltorens van de centrale in Zuid-Limburg, in een oud kraaiennest.

Slechtvalken hebben hoge gebouwen (rotsen) nodig en water in de buurt is belangrijk. De beste plek schijnt in Nijmegen te zijn, hoog op een schoorsteen. Hier wordt door diverse vogels om geknokt, maar een jong is er nog nooit groot gebracht.

Werkgroep Slechtvalk Nederland (WSN)

De WSN werd in 1993 opgericht. Zij brengt onder andere nestkasten aan op veilige plekken. In 1998 was de Werkgroep bij de Eemscentrale in de Eemshaven om daar een broedgeval te onderzoeken. Hij vertelt hoe zij een andere Slechtvalk in een rechte lijn over zagen vliegen, met prooi. Zo ontdekten zij, na lang zoeken, een tweede broedgeval in Spijk, op een hoogspanningsmast. Het jong lag er nat en koud bij en was er slecht aan toe. Jan laat foto's zien, het ziet er aan-

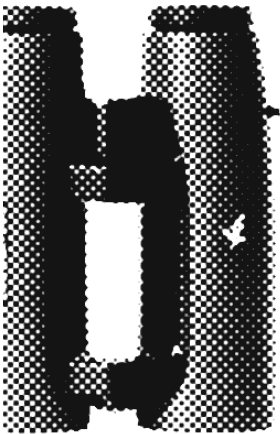
doenlijk uit. De WSN heeft het nest naar een gunstiger plek in de mast verplaatst waarna het beter is gegaan. Het jong is geringd.

In de haven van Delfzijl heeft de Werkgroep een nestkast geplaatst, maar elk broedsel is tot nu toe mislukt.

Veel Nederlandse vogels broeden nu in Polen of in het Ruhrgebied (circa 120 paar), maar ook in Frankrijk. Vrouwtjes trekken het meest ver.

Aan het eind van de lezing bedankt Aart Jan voor de interessante lezing met veel nieuwe informatie en overhandigt hij hem de traditionele koek.

Maricée Ten Bosch

SIPKES [●]

b e e l d b e p a l e n d

Poelestraat 19, 9711 PG Groningen | (050) 312 86 84
www.combigroningen.nl

Fotoservice – Alle grote merken compact/reflex/digitaal
 80 types verrekijkers en telescopen op voorraad
 Swift – Bynolyt – Zeiss
 Swarovski topdealer
Vriend Stichting Het Groninger Landschap

Verrekijkerwinkel.nl